

STANISŁAW CELESTYN NAPIÓRKOWSKI OFMConv

DIALOG O MAŁŻEŃSTWACH MIESZANYCH W POLSCE

Pośród wielu struktur ekumenicznych wyróżnia się Komisja „Watykan-Genewa”, wielkie i skuteczne forum dialogu między Światową Radą Kościołów a Kościołem rzymskokatolickim. Udostępnione polskiej kulturze słowa raporty z pierwszego dwudziestolecia działalności tej ekumenicznej instytucji¹ odsłaniają tematyczne zainteresowania zespołu: teoria ekumenizmu, możliwości współpracy, wiara i kult Kościołów, jedność a misje, świeccy a jedność, służba na rzecz ludzkości, prozelityzm, małżeństwa mieszane, Pismo święte, wspólne świadectwo, wspólne programy, prozelityzm, katolickość, apostołskość, ekumeniczne otwarcie a tożsamość wyznaniowa, wspólne wyznawanie wiary... Na początku 2000 r. dowiedzieliśmy się, że w skład Komisji „Watykan-Genewa” po raz pierwszy w jej historii został powołany Wielki Kanclerz KUL, ks. abp Józef Życiński, i że Komisja podejmuje temat małżeństw mieszanych. Niniejszy tekst zbiera podstawowe informacje o polskich pracach w tej sprawie, sporo bowiem dlań zrobiono, chociaż mało informowano społeczeństwo o przebiegu, trudnościach i osiągnięciach dialogu. Zebrane w czasie prac Podkomisji Dialogu dossier materiałów polski teolog zawiezie na świat-

Prof. dr hab. Stanisław Celestyn NAPIÓRKOWSKI OFMConv – kierownik Katedry Mariologii Wydziału Teologicznego KUL, stały współpracownik Instytutu Ekumenicznego KUL. e-mail: celestyn@kul.lublin.pl.

¹ K. K a r s k i (red.). *Watykan – Genewa. Zbiór dokumentów. 20 lat oficjalnej współpracy Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów*. Warszawa 1986.

wy szczyt dialogu ekumenicznego² Wcześniej jednak zapozna się z jego zawartością środowisko KUL.

Podkomisja Dialogu wyłoniła się z Komisji Mieszanej Polskiej Rady Ekumenicznej i Komisji Episkopatu do Spraw Ekumenizmu. Za datę narodzin można przyjąć dzień 26 IV 1977 r. (szóste spotkanie Komisji Mieszanej do Dialogu Komisji Episkopatu do Spraw Ekumenizmu i Polskiej Rady Ekumenicznej). W ciągu 20 lat działalności omawiano głównie tematykę sakramentu chrztu, małżeństw mieszanych i projektu nowej konstytucji.

Pierwsze spotkanie Podkomisji (ks. Woldemar Gastpary, luteranin z ChAT, p. Karol Karski, luteranin z ChAT, ks. Władysław Hładowski, katolik z ATK, Stanisław Celestyn Napiórkowski, franciszkanin, docent KUL, ks. Alfons Skowronek, katolik, prof. ATK, ks. Tomasz Wójtowicz z Kościoła polskokatolickiego, ks. Witold Szymański, mariawita, ks. dr Manfred Uglorz, luteranin z ChAT, ks. Bogdan Tranda z Kościoła ewangelicko-reformowanego, ks. Adam Kleszczyński z Kościoła ewangelicko-metodystycznego, ks. Edward Czajko ze Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego; nieobecni: ks. Andrzej Zuberbier, katolik, prof. ATK, prawosławny bp Sawa, ks. Krzysztof Bednarczyk z Kościoła Chrześcijan Baptystów). S. C. Napiórkowski wprowadził w tematykę dialogów o małżeństwach mieszanych na płaszczyźnie światowej. Podjęto dyskusję nad tekstem *Instrukcji w sprawie duszpasterstwa małżeństw o niejednolitym wyznaniu* (Episkopatu Polski). Dokument ten był podstawą dyskusji na następnych spotkaniach: 20 III 1980, 8 V 1980 i 20 XI 1980 r. W czasie listopadowego spotkania ks. B. Tranda zaprezentował przygotowane na piśmie negatywne stanowisko Kościołów mniejszościowych

Spis treści dossier: *Słowo wstępne, Małżeństwa o różnej przynależności kościelnej według dialogu katolicko-luterańsko-reformowanego (1969-1976), Zasady zawierania małżeństw w Kościele prawosławnym. Z protokołu przedłożenia Jana Anchimiuka, Małżeństwa mieszane w praktyce Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego* (ks. Woldemar Gastpary), *Małżeństwa mieszane w praktyce Kościoła reformowanego* (ks. Bogdan Tranda), *Stanowisko Baptystów w sprawie małżeństw osób należących do różnych wyznań* (ks. Krzysztof Bednarczyk), *Kilka uwag na temat stanowiska zborów Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego w sprawie małżeństwa osób należących do różnych wyznań* (ks. Edward Czajko), *Teologia sakramentu małżeństwa, stan prawny, praktyka małżeństw mieszanych w Kościele Polskokatolickim. Oficjalne stanowisko Kościoła, Krótkie omówienie sytuacji małżeństw mieszanych w praktyce Kościoła Starokatolickiego Mariawitów* (ks. Witold Szymański), *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* (fragment o małżeństwach mieszanych), *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* (1987), *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego o małżeństwach mieszanych, Katechizm Kościoła Katolickiego o małżeństwach mieszanych, Nowe Dyrektorium ekumeniczne (1993) o małżeństwach mieszanych, Świadectwa chrześcijan żyjących w małżeństwie z osobą innego wyznania.*

odnośnie do kauteli (zapis w prawie kanonicznym o obowiązku katolickiego wychowania dzieci w małżeństwach mieszanych): „Przedstawiciele kościołów mniejszościowych nie wyrażają aprobaty dla tego punktu Instrukcji i wnoszą o jego skreślenie. Takie ujęcie grozi bowiem w jedność małżeńską i dobro rodziny, ogranicza wolność chrześcijanina i stanowi zagrożenie dla egzystencji tych kościołów” Na pięciu kolejnych spotkaniach (20 XI 1980, 26 III 1981, 12 XI 1981, 2 XII 1982, 24 II 1983) prezentowano stanowiska poszczególnych Kościołów: reformowanego (ks. B. Tranda), prawosławnego (bp J. Anchimiuk), baptystycznego (ks. K. Bednarczyk), metodystycznego (ks. A. Kleszczyński), zjednoczonego (ks. E. Czajko), mariawickiego (ks. W. Szymański), polskokatolickiego (ks. T. Wójtowicz), katolickiego (ks. E. Przekop) i luterańskiego (ks. W. Gastpary). Jedynie Kościół polskokatolicki przedłożył stanowisko oficjalne (z pieczęciami Kościoła). Strona katolicka wniosła swoje propozycje do projektu *Instrukcji* o małżeństwach mieszanych, przygotowywanej przez Konferencję Episkopatu Polski. Konferencja obradująca 2 XII 1982 r. przyjęła poprawioną *Instrukcję* jako prawo obowiązujące we wszystkich diecezjach Polski. Podkomisja postanowiła uwzględnić chrześcijańskie doświadczenie w przedmiocie małżeństw mieszanych, dlatego ustaliła przeprowadzenie na ich temat ankiety wśród chrześcijan żyjących w takich małżeństwach. Opracowanie kwestionariusza zlecono ks. Edmundowi Przekopowi, profesorowi prawa kanonicznego z KUL, oraz S. C. Napiórkowskiemu.

Nastąpił niemal trzyletni kryzys prac Podkomisji (na skutek reorganizacji zarządu Polskiej Rady Ekumenicznej). Na drugim po przerwie spotkaniu, 21 IV 1986 r., postanowiono doprowadzić do końca dialog o małżeństwach mieszanych, skompletować materiały i przygotować je do publikacji. Na spotkaniu 10 XI 1986 r. Podkomisja otrzymała od strony katolickiej informację o pracach nad *Instrukcją Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* z obszernym fragmentem na temat małżeństw mieszanych. Uczestnicy spotkania otrzymali kopie *Instrukcji*. Od tego momentu prace Podkomisji zdominowała tematyka chrztu. Temat „małżeństwa mieszane” powrócił po trzech latach, gdy programowo prace Podkomisji na przyszłość, został postawiony na pierwszym miejscu w pięciopunktowym programie (2. Formacja ekumeniczna, 3. Wspólne świadectwo, 4. Międzykościelne dialogi doktrynalne, 5. Ekumenizm w konfesyjnych dysproporcjach). Podtrzymano wolę opublikowania materiałów zgromadzonych przez nas na temat małżeństw mieszanych oraz potwierdzono sensowność skonsultowania małżonków żyjących w takich małżeństwach. Decyzję o publikacji potwierdzono 7 II 1991 r. Tematy chrztu, konkordatu i konstytucji znowu na trzy

lata zdjęły „małżeństwa mieszane” ze stołu obrad. Od 23 II 1994 do 23 II 1995 małżeństwom mieszanym poświęcono pięć spotkań: zapoznano się z ogólnokościelnym dialogiem prowadzonym na ich temat przez reformowanych, luteranów i katolików, uwzględniono także inne dialogi, opracowano dwie ankiety (jedną dla świeckich żyjących w małżeństwach mieszanych, drugą dla duchownych) i sporządzono dossier materiałów Podkomisji na ten temat. Na spotkaniu u braci prawosławnych na Woli 23 XI 1995 r. zaprezentowano różne stanowiska Kościołów w sprawie nierozzerwalności związku małżeńskiego. W czasie spotkania u braci polskich katolików (ul. Szwoleżerów 4) 10 V 1996 r. Podkomisja dowiedziała się z ust prezesa Polskiej Rady Ekumenicznej, że przestaje istnieć, ale można kończyć prace nad małżeństwami mieszanymi. Zgodnie z takim stanowiskiem trzech członków dawnej Podkomisji: ks. Adam Kleszczyński, metodysta, ks. Konstanty Wiązowski, baptysta, i S. C. Napiórkowski, zebrani u metodystów (ul. Mokotowska 12) 10 V 1997 r. potwierdzili potrzebę opublikowania materiałów, zauważyli jednak, że nie można tego uczynić w imieniu Podkomisji Dialogu, ponieważ ta nie istnieje; nawet gdyby istniała, winna by uzgadniać taką publikację z Polską Radą Ekumeniczną; przedłożenie jednak obecnie tej sprawy Radzie spowodowałoby najprawdopodobniej zablokowanie edycji. Postanowiono skontaktować się z ks. bpem Janem Szarkiem. W marcu 1998 r. przekazałem mu zebrane materiały przygotowane do druku z prośbą o werdykt. Werdykt jednak nie przychodził. W międzyczasie narodziła się ogólnopolska struktura ekumeniczna pod męcząco rozległą nazwą: Komisja Konferencji Episkopatu Polski Kościoła Rzymskokatolickiego i Polskiej Rady Ekumenicznej do Spraw Dialogu, z dwu współprzewodniczącymi: ks. bpem Alfonsem Nossolem i ks. bpem Janem Szarkiem. Na spotkaniu 12 IV 1999 r. wydano oczekiwany werdykt: Niestłuchanie trudno byłoby uzyskać zgodę Kościołów członkowskich Polskiej Rady Ekumenicznej. Prawdopodobnie chciałyby weryfikować i korygować przedłożone tam stanowiska, które zresztą nie mogą być postrzegane jako stanowiska Kościołów (z wyjątkiem stanowiska Kościoła polskokatolickiego), ale tych, którzy je formułowali i przedkładali. Powiedziano więc wyraźnie, że – jeśli chcę – mogę publikować prywatnie, jako Napiórkowski, nie angażując autorytetu Kościołów; co niniejszym zaczynam czynić³

³ Por. A. B u c h e n f e l d. *Problem małżeństw mieszanych w pracach Podkomisji Dialogu w latach 1979-1983*. Praca magisterska z teologii ekumenicznej pisana na Wydziale Teologii KUL pod kierunkiem O. prof. dra hab. S. C. Napiórkowskiego OFMConv. Lublin 1995 Arch. Bibl. Gł. KUL. Do księgi pamiątkowej ku czci O. Prof. Wenantego Zuberta OFM

Najtrudniejszym problemem, który powracał w dialogu, były tzw. kautele (od łacińskiego rzeczownika *cautela* – prawo Kościoła katolickiego zabezpieczające katolickie wychowanie dzieci urodzonych w małżeństwach mieszanych). Kościoły zwane mniejszościowymi przywiązują do tego prawa i praktyki olbrzymią wagę, ponieważ – przynajmniej niekiedy – zagraża ona samej ich egzystencji. Wystarczy wziąć pod uwagę, że w maleńkich parafiach (wspólnotach) reformowanych, luterańskich, metodystycznych itd. małżeństw mieszanych bywa ponad połowę. Katolickie kautele znacznie ograniczają „naturalny przyrost” tych wspólnot, a nawet utrzymanie ich liczebności. Żąda się od luteranina czy prawosławnego, by z góry godził się na katolickie wychowanie swoich dzieci. Ks. B. Tranda z Kościoła ewangelicko-reformowanego na spotkaniu Podkomisji 20 XI 1980 r. odczytał przygotowane na piśmie stanowisko nie tylko swoje, ale także innych kolegów reprezentujących Kościoły zrzeszone w Polskiej Radzie Ekumenicznej:

Przedstawiciele Kościołów mniejszościowych nie wyrażają aprobaty dla tego punktu „Instrukcji” [chodzi o punkt *Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw mieszanych* omawiający obowiązek kauteli – S. C. N.] i wnoszą o jego skreślenie. Takie ujęcie godzi bowiem w jedność małżeńską i dobro rodziny, ogranicza wolność chrześcijanina i stanowi zagrożenie dla egzystencji tych Kościołów.

Katolicka strona Podkomisji wyrażała zrozumienie dla protestu braci, nie miała jednak kompetencji, by zmienić sytuację prawną obowiązującą w całym Kościele Katolickim. Zwraçała jednak uwagę, że odpowiedni kanon Kodeksu Prawa Kanonicznego dopuszcza dość liberalne (ekumeniczne) rozwiązania, gdyż zobowiązuje stronę katolicką do wychowania dzieci w wierze swojego Kościoła nie w sposób absolutny, ale roztropnie otwarty na inne rozwiązania:

[...] strona katolicka winna oświadczyć, że jest gotowa odsunąć od siebie niebezpieczeństwo utraty wiary, jak również złożyć szczere przyrzeczenie, że uczyni

został złożony artykuł *Małżeństwa o różnej przynależności wyznaniowej. Z prac Podkomisji Dialogu* (ss. 24), obejmujący: 1. Z kalendarza prac Podkomisji Dialogu, 2. *Małżeństwa o różnej przynależności kościelnej według dialogu katolicko-luterańsko-reformowanego (1969-1976)* oraz 3. *Stanowiska Kościołów uczestniczących w Podkomisji*. Zob. S. C. N a p i ó r k o w s k i. *Małżeństwa o różnej przynależności wyznaniowej. Z prac Podkomisji Dialogu. W Plenitudo legis est dilectio: Miłość jest wypełnieniem prawa*. Red. E. Szczot, A. Dębiński. Lublin 1999 s.753-776.

wszystko, co w jej mocy [podkr. S. C. N.], by wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim (KPK 1125, 1).

Zwracaliśmy uwagę, że słowa „uczyni wszystko, co w jej mocy” strona katolicka może zinterpretować np. w sposób następujący:

Przyrzekłam i nie wycofuję przyrzeczenia, stwierdzam jednak, że trwanie przy nim głęboko rani miłość między nami, małżonkami, druga strona czuje się traktowana jako gorszy podmiot i nie chce znosić takiej nierówności; wprost niemożliwe utrzymać w rodzinie pokój i miłość. Uczyniłam wszystko, co w mojej mocy, ale tego nie mogę zmienić...

Taka jednak interpretacja prowokowała pytania, czy nie przekraczamy granicy, poza którą króluje faryzeizm.

By nie poprzestawać na teorii oraz prawie, postanowiono opracować i przeprowadzić dwie ankiety. Jedna miałaby odpowiedzieć na pytanie, jakie są doświadczenia chrześcijan żyjących w małżeństwach mieszanych, druga – jakie są w tym względzie doświadczenia i stanowiska duszpasterzy takich małżeństw⁴

Zgodnie stwierdzano, że w praktyce, niezależnie od prawa, dzieci otrzymują wychowanie w wierze rodzica „silniejszego religijnie”

ANEKS 1

NASZE MAŁŻEŃSTWO MIĘDZYWYZNANIOWE JAKIE JEST? JAKIE WINNO BYĆ?

Małżeństwa o różnej przynależności kościelnej, czyli tzw. małżeństwa mieszane, stały się drogą pewnej liczby chrześcijan i zadaniem Kościołów. Bywają miejscem ewangelicznego dojrzewania, a także źródłem różnorodnych problemów. Podkomisja Dialogu, w której pracują wspólnie przedstawiciele Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej i Kościoła rzymskokatolickiego, od kilku lat rozważa to zagadnienie. Zapoznając się z oficjalnym stanowiskiem poszczególnych Kościołów, doszła do wniosku, że wiele mogą wniesić doświadczenia duszpasterzy i samych małżeństw mieszanych. Opracowała więc 2 zestawy pytań: do kapłanów i do małżonków żyjących w takich związkach. Ośmielamy się prosić Szanowną Panią/Szanownego Pana o podzielenie się własnymi doświadczeniami w tej ważnej i wyjątkowo trudnej sprawie.

⁴ Zob. Aneksy.

I. OKRES NARZECZEŃSTWA

Czy w okresie narzeczeństwa dotykaliśmy także spraw religijnych:

1. Jakich w ogólności?
2. Jakich zagadnień związanych z różnością naszych wyznań?
3. Jak wyobrażaliśmy sobie nasz ślub kościelny?
4. Jak jawił się problem religijnego wychowania dzieci?
5. Czy zastanawialiśmy się konkretniej nad planowaniem naszej rodziny, liczbą dzieci, problematyką etyki seksualnej i in.?
6. Jak Wasze rodziny, bliscy i duszpasterze przyjęli Wasz zamiar?

II. OKRES MAŁŻEŃSTWA

Jak w okresie małżeństwa rozwiązujemy problemy:

7. uczestnictwa w religijnych życiu wspólnot – najpierw we dwoje, później w gronie dzieci (niedzielna i świąteczna Msza, nabożeństwo Słowa Bożego, inne nabożeństwa...)?
8. w zakresie religijnego wychowania dzieci:
 - a. czy o religijne wychowanie dzieci zabiegaliśmy wspólnie, czy też zadanie to należało (należy) do jednego z małżonków, chrzestnych czy dziadków lub też pozostawiamy te sprawy naszym duszpasterzom?
 - b. momenty pozytywne i konstruktywne
 - c. sprawy trudne, które pozostają dla nas problemem
 - d. Jak zareagowalibyście na wiadomość, że Wasze dziecko zamierza zawrzeć małżeństwo mieszane? Dlaczego?
 - e. Jak dzieci przeżywają Wasze małżeństwo mieszane?
 - f. Czy w okresie Waszego życia małżeńskiego i rodzinnego szukaliście rady i pomocy ze strony:
 - a. Waszych Kościołów?
 - b. innych małżeństw różnowyznaniowych?
10. Czy Wasze małżeństwo różnowyznaniowe:
 - a. ożywiło i ożywia Waszą wiarę (w jakim sensie)?
 - b. wpłynęło na religijne zobowiązanie (w jakim sensie)?
11. Czy bierzecie aktywny udział w życiu religijnym
 - a. w jednym z Kościołów?
 - b. wspólnie w obu Waszych Kościołach?
 - c. każdy w swoim?
12. Czy jesteście w pełni akceptowani przez Wasze parafie i wspólnoty? W czym to się wyraża?

III. ŻYCZENIA I ZASTRZEŻENIA

13. Jakie życzenia i zastrzeżenia macie pod adresem Waszych Kościołów?
14. Jakie nurtują Państwa problemy nie objęte kwestionariuszem, np. w jakich okolicznościach poznaliście się? Jak przeżyliście odkrycie, że druga strona należy do innego Kościoła? Jak obchodziliście święta? Itd.

Dane respondenta:

Kobieta

Mężczyzna

Wiek lat

Stanowisko, zawód

Wieś Małe miasto (do 100 tys.)

Duże miasto

Nazwa Twojego Kościoła

Nazwa Kościoła współmałżonka

ANEKS 2

MAŁŻEŃSTWA O RÓŻNEJ PRZYNALEŻNOŚCI KOŚCIELNEJ

(tzw. małżeństwa mieszane)

Ankieta dla duszpasterzy

Małżeństwa o różnej przynależności kościelnej, czyli tzw. małżeństwa mieszane, stały się drogą pewnej liczby chrześcijan i zadaniem Kościołów. Bywają miejscem ewangelicznego dojrzewania, a także źródłem różnorodnych problemów. Podkomisja Dialogu, w której pracują wspólnie przedstawiciele Kościołów zrzeszonych w Polskiej Radzie Ekumenicznej i Kościoła rzymskokatolickiego, od kilku lat pracuje nad tym zagadnieniem. Zapoznając się z oficjalnym stanowiskiem poszczególnych Kościołów, doszła do wniosku, że wiele mogą wnieść doświadczenia duszpasterzy i samych małżeństw mieszanych. Opracowała więc 2 zestawy pytań: do kapłanów i do małżonków żyjących w takich związkach. Ośmielamy się prosić Czcigodnego Księdza o podzielenie się swoimi doświadczeniami w tej ważnej i wyjątkowo trudnej sprawie.

PRZYGOTOWANIE DO MAŁŻEŃSTWA

1. Jaki jest stosunek Twojego Kościoła do małżeństw mieszanych (odtąd w skrócie: MM)?
dopuszcza je tak. nie.
absolutnie ich zakazuje tak. nie.
popiera je tak. nie.
2. Jakie warunki muszą spełnić członkowie Twojego Kościoła, aby mogli zawrzeć MM¹⁾ w Twoim Kościele
w Kościele drugiej strony
3. Jakie warunki musi spełnić druga strona, aby mogła zawrzeć MM w Twoim Kościele (np. uczestnictwo w naukach przedślubnych)?

II. LITURGIA ZAWIERANIA MAŁŻEŃSTW MIESZANYCH

4. Jak Twój Kościół ustosunkowuje się do wymagań stawianych przez prawo kościelne drugiej strony?
5. Czy są w liturgii elementy sprawiające trudność przy zawieraniu MM?

III. DUSZPASTERSTWO

6. Czy w Twoim Kościele za zawarcie MM wyklucza się ze społeczności wiernych?
7. Czy są inne sankcje kościelne za zawarcie MM? Jakież?
8. Czy nie uprawia się prozelityzmu w formie łagodniejszych wymagań w sprawie nierozdzielności (trwałości) małżeństwa dla osób zgłaszających się do określonego Kościoła?
9. Czy istnieje duszpasterstwo MM o nastawieniu ekumenicznym?
10. Czy istnieje duszpasterstwo MM organizowane wspólnie przez duchownych obu stron?
11. Jeśli odpowiedź na pytanie 10 brzmi „Tak”, jak to wygląda?

PYTANIA UZUPEŁNIAJĄCE

12. Jakie uzgodnienia ekumeniczne w kwestii MM uważasz za najpilniejsze?
13. Jakie zmiany proponowałbyś odnośnie do MM?
14. Jaka jest praktyka wydawania metryk chrztu w związku z MM?

D a n e R e s p o n d e n t a:

Diecezja

Wiek lat

Stanowisko

Przynależność kościelna

Jak długo na danej placówce

Czy na terenie Twojej parafii są MM? Jaki procent? Z jakimi Kościołami?

Po wypełnieniu przesłać na adres:

do dnia:

Dziękujemy!

BIBLIOGRAFIA

- B u c h e n f e l d A.: Problem małżeństw mieszanych w pracach Podkomisji Dialogu w latach 1979-1983. Praca magisterska z teologii ekumenicznej pisana na Wydziale Teologii KUL pod kierunkiem O. prof. dra hab. S. C. Napiórkowskiego OFMConv. Lublin 1995 (Mps Arch. Bibl. Gł. KUL).
- K a r s k i K. (red.): Watykan-Genewa. Zbiór dokumentów. 20 lat oficjalnej współpracy Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów. Warszawa: Novum 1986.
- N a p i ó r k o w s k i S. C.: Małżeństwa o różnej przynależności wyznaniowej. Z prac Podkomisji Dialogu. W: Plenitudo legis est dilectio: Miłość jest wypełnieniem prawa. Red. E. Szczot, A. Dębiński. Lublin: TN KUL 1999 s. 753-776.

THE DIALOGUE ON MIXED MARRIAGES IN POLAND

S u m m a r y

The Roman Catholic Church in Poland and Churches from the Polish Ecumenical Council created the Subcommittee for Dialogue, which worked over the problem of mixed marriages for eighteen years (1979-1996). There were reported Catholic, Orthodox, Lutheran, Reformed, Methodist, Baptist, Pentecostal, Polish Catholic and Mariavite standpoints.

The members of the Subcommittee have acquainted with a document elaborated by Catholic-Lutheran-Reformed Dialogue on Mixed Marriages. A lot of time and consideration took so-called *cautelae* of the Roman Catholic Church, which are criticised by another Christian Churches. The Subcommittee for Dialogue prepared two questionnaires: one for spouses who live in mixed marriages and the other for priests who take care for such marriages.

Translated by Krzysztof Leśniewski

Słowa kluczowe: dialog, małżeństwa mieszane, Polska Rada Ekumeniczna, Kościół rzymskokatolicki w Polsce, Podkomisja Dialogu, *cautelae*.

Key words: dialogue, mixed marriages, The Polish Ecumenical Council, The Roman Catholic Church in Poland, The Subcommittee for Dialogue, *cautelae*.